

MÉHÉSZETI KÖZLÖNY

AZ ERDÉLYRÉSZI MÉHÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN.

T A R T A L O M :

Méhészeti oktatás a hitfelekezeti tanítóképezdékben. (2.) — Egyesületi élet.
— A kiállítás. — Méhlegelő. *Nagy Iván.* — A méhlokokról. *Csiki János.* —
A viaszhamisításról. *Dr. R. F. J.* — Dömötör László méhészeti kalauza. *Abend
András.* — A méhesből. *Zigoni A. József.* — Vegyesek. —

E folyóiratot az egylet rendes és körli tagjai a tagsági díjért kapják.
Rendes tag évenként 2 frtot (4 korona), körli tag 1 frtot (2 korona) fizet.

KOLOZSVÁR, 1893.

AZ EGYLET TULAJDONA.

GÁMÁN J. ÖRÖK. KÖNYVNYOMDÁJA.

Egyesületi értesítések

az 1893. okt. 8—12-én Kolozsvárt tartandó kiállítás érdekében.

— *Az októberi kiállításra* vonatkozólag tudatni kívánjuk a t. méhészegyleti tagokkal, hogy annak méhészeti ága teljesen önállóan fog rendeztetni és a bíráló bizottsági tagok is részben a központi, részben a vidéki méhészekből lesz alakítva.

— *A méhészeti kiállításra vonatkozó bejelentések Turcsányi Gyula m.-egyleti alelnök* urhoz intézendők, valamint az alelnök ur részére czimezve kérjük beküldeni a kiállítási tárgyakat is.

— *A méhészeti kiállítási tárgyak pontos visszaküldéséről* a méhészegylet kiállítási bizottsága gondoskodik és biztosítja a kiállítókat, hogy a **visszakövetelt tárgyakat minden kiállító pontosan megkapja.**

— *A méhészeti kiállítást érdeklő minden megkeresvény* Turcsányi Gyula alelnök urhoz, vagy a »Méhészeti Közlöny« szerkesztőségének czimzendő.

— *Bejelentési ívet* és programot egy levelező lapon a m.-egyleti alelnök, vagy e lapok szerkesztőségébe intézendő megkeresvényre, posta fordultával, díjmentesen küldünk.

Elnökség.

Méhészeti Közlöny

AZ ERDÉLYRÉSZI MÉHÉSZ-EGYLET SZAKKÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN.

A lap szellemi részét érdeklő közlemények a „Méhészeti Közlöny“ szerkesztőségéhez czimzendők:

Kolozsvár, Bástya-uteza, 9. szám.
Reklamatiók-, hirdetésekre vonatkozó megkeresések, valamint a pénzküldemények: **Gebhardt Döme** egyleti pénztárnokhoz intézendők Kolozsvárra.

Rendes tagok 2 frt (4 korona), külső tagok 1 frt (2 korona) tagsági díjért a „Méhészeti Közlöny“-t is kapják.
Hirdetés díja: garmond soronként 8 kr. (16 fillér). Egy egész oldal: 3 frt (6 korona). Fél oldal: 1 frt 50 kr. (3 korona).
Egyleti tagok, éves és féléves hirdetők 30% leengedésben részesülnek.

A kéziratokat nem adjuk vissza.

Méhészeti oktatás a hitfelekezeti tanítóképezdekben.

Sajnosan tapasztaljuk, hogy az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. rendelkezése s azokkal kapcsolatban közoktatásügyi ministeri rendeletk ellenére, a felekezeti tanítóképezdek még ma sem fordítanak kellő figyelmet a méhészeti oktatásra. A gyakorlati rész pedig, mondhatni, teljesen el van hanyagolva, úgy, hogy a felekezeti tanítóképezdek eddig átlag vajmi keveset tettek az okszerű méhészeti fejlesztése és terjesztése érdekében, habár ép oly kötelessége volna az illetékes egyházi főhatóságoknak gondoskodni az elméleti és gyakorlati méhészeti oktatásáról, mint a mennyire köteles végrehajtani a közokt. törvény többi intézkedéseit.

A vallás- és közoktatásügyi minister, a méhészeti oktatás ügyében újabban a következő felhívó rendeletet intézte valamennyi egyházi főhatósághoz:

Az országos méhészeti felügyelőnek és vándortanítóknak az 1891. és 1892. évi működésükről szóló jelentései arról tanuskodnak, hogy a tanítók közreműködésével az okszerű méhészeti ügye az ország egyes helyein öröndetes módon fejlődésnek indult.

Különösen öröndetes jelenségnek tartom, hogy azon tanítóképző-intézetekből, a hol az okszerű méhészeti oktatását komolyan vették, az utóbbi években oly tanítók kerültek ki, a kik azonnal

hozzáfogtak a tanultak értékesítéséhez s másokra is buzdítólag hatnak.

E jelenségek által igazolva látom azon törekvéseim jogosultságát, melyeket 1889. évi deczember 16-dikán 31.752, 1890. évi november 2-dikán 34.205 és 1891. évi november 29-dikén 44.969 sz. alatt kelt körirataimban kifejeztem.

Mindazonáltal az említett jelentésekből arról is kellett értesülnöm, hogy egyes tanítóképző-intézetek idézett sürgetéseim daczára még most is hijával vannak a méhészet oktatásához és gyakorlásához szükséges eszközöknek, — hogy némely helyen ezen fontos ügy iránt még az érdeklődés is hiányzik, sőt hogy egyik-másik intézet igazgatója nem látja szivesen, ha a méhészeti vándor-tanító a növendékek oktatása végett az intézetben megjelenik.

Ennélfogva, támaszkodva az 1868. évi XXXVIII. t.-cikk 13. §-ára, melynek alapján a hitfelekezeti tanítóképezdékben is a 88. §-ban megszabott gazdaságtan, tehát ebben a keretben a méhészet is ugyanoly terjedelemben tanítandó, mint az állami tanítóképző-intézetekben; támaszkodva ugyanazon törvény 11. §-ára, mely a gazdaság köréből vett gyakorlati utmutatásokat a hitfelekezeti népiskolának kötelező tantárgyává teszi: van szerencsém a Főtiszt. Főhatóságot újból felkérni, hogy a mennyiben a főhatósága alatt álló tanítóképző-intézetben a méhészet oktatása tekintetében még fogyatkozások vannak, azokat minél előbb megszüntetni, a hatósága alatt álló tanítókat pedig az okszerű méhészet üzésére és az iskolában való tanítására buzdítani méltóztassék.

Reméljük, hogy e rendeletre az egyházi hatóságok megteendik a szükséges intézkedéseket arra, hogy 25 éves mulasztásukat helyrehozzák. (r.)

Egyesületi élet.

Egyesületünk választmánya f. évi augusztus 13-án ülést tartott a köztelken. Jelen voltak: *Turcsányi* Gyula alelnök, *Wieder* József főtítká, *Gebhardt* Döme pénztárnok, *Zágoni* József II-od alelnök, Dr. *Zágoni* Mózes jogtanácsos, *Bodor* László, *Csiki* J. János, *Kőműves* Gerő és *Tordai* Samu választmányi tagok.

Tárgyaltattott az erdélyrészi kertészeti egyesület meghívása, melylyel az erdélyrészi méhész-egyletet a f. évi október 8—12-én

Kolozsvárt rendezendő gyümölcsészeti és kertészeti kiállításban részvételre meghívja.

A választmány helyeslőleg vette tudomásul a méhész-egylet elnöksége részéről a kiállítási ügyben tett eddigi intézkedéseket s abban állapodott meg, hogy a kiállításban nemcsak a méhész-egylet fog részt venni, hanem meghívja részvételre az összes köröket és tagjaihoz is felszólításokat küld. Megválasztattak kiállítás rendező-bizottsági tagoknak: *Turcsányi Gyula* alelnök, *Bodor László*, *Csiki J. János*, *Wieder József*, s elhatározta a választmány, hogy a rendezendő kiállítás méhészeti osztályának méhész-egyleti tagokból összeállított külön bíráló-bizottságot alakít, s a méhészeti osztályhoz tartozó kiállítási tárgyakat is a kertészeti osztálytól elkülönítve kezeli, azok átvételére *Turcsányi Gyula* alelnököt kérte fel, ki e terhes feladatra készségesen vállalkozott.

Hosszasan tárgyaltattak a körök számadásai. Ez alkalommal sajnosan győződött meg a választmány arról, hogy a köri tagok nemcsak nagy hátralékban vannak a tagsági díj fizetésben, hanem több helyről még a szabályszerű számadásokat sem küldötték be. A választmány utasította az elnökséget, hogy a számadások beadása céljából erélyes intézkedéseket tegyen.

Tárgyaltattak az Erdélyrészi Kertészeti Egyesület választmánya megkeresvénye, mely szerint a »Kertészgazdasági Lapok« ideiglenes beszüntetésével, addig, míg az egyesület közlönyét ismét kiadhatja, a »Méhészeti Közlöny« utján kívánja tagjai között az érintkezést fenntartani s a szakcikkeket is ugyanabban a közlönyben adná ki.

A választmány a K. Egyesület ajánlatát elfogadta, addig, míg a társaság szakközlönyét ismét kiadhatja, készséggel ad helyet a »M. K.«-ben úgy a hivatalos közléseknek, mint a szakközleményeknek.

A pénztárnok jelenti, hogy a folyó évben bevett 2070 frt 90 krt, kiadott 2050 frt 51 krt, a takarékpénztárban elhelyezve van 106 frt 17 kr.

Az ülés megkezdése előtt a választmány szemlét tartott a telepen, s a legnagyobb meglepődését nyilvánította az ott tapasztalt szakszerű kezelés, rend és tisztaság felett.

Az ülés 8 óra után ért véget.

A kiállítás.

Az Erdélyrészi Kertészeti Egyesület, az *Erdélyrészi méhészegylet* hozzájárulásával 1893 október 8—12-én a városi Vigadóban rendezendő gyümölcészet, kertészet és méhészeti kiállítása programja.

1. Az Erdélyrészi Kertészeti Egyesület igazgató-választmánya f. évi július 31-én tartott ülése határozatából 1893. évi október hó 8., 9., 10., 11. és 12-én kiállítást rendez Kolozsvárt.

A kiállítás czéja: megösmertetni a hazánkban termelt gyümölcsfajokat, kertészeti és konyhakertészeti, valamint méhészeti terményeket s egyszersmind az alapszabályok 5. §. f) pontja értelmében alkalmas piac megszerzésével, a termelő és fogyasztó közönség érdekeinek kölcsönös előmozdítása.

2. A kiállítás tárgyai:

I. Gyümölcészet:

- a) Nyers gyümölcsök, ide értve a szőlőt is.
- b) Aszalványok.
- c) Befőtt gyümölcsök és conservek.
- d) Gyümölcsszállításra alkalmas tartályok.
- e) Eszközök.

II. Diszkertészet:

- a) Élő virágok.
- b) Csokrok, virágdiszek.

III. Konyhakertészet:

- a) Zöldségfélék.
- b) Aszalványok.
- c) Conservek.
- d) Kerti veteménymagvak.

IV. Méhészet:

- a) Méz, és pedig lépes, pergetett, csurgatott, vagy sajtolt.
- b) Méhészeti ipari termékek: méz-szesz, méz-bor, méz-sör, méz-liqueur, méz-eczet, mézben befőtt gyümölcsök és conservek, mézes czukorkák, sütemények.
- c) Viasz, nyers és feldolgozott (pl. mülép) állapotban.
- d) Méhészeti eszközök, ide értve a méz eltartására szánt edényeket is.

3. A kiállításban részt vehet minden hazai termelő és közvetítő, ez utóbbiak azonban csak a közvetítői minőség kitüntetésével.

4. A kiállításra a bejelentés, a szétküldendő ivenként történik, azok rovatai megfelelő kitöltésével. A helyi termelők azonban a végrehajtó bizottság e végre kijelölt tagjainál is eszközölhetik a bejelentéseket.

Bejelentési ivet a végrehajtó bizottság elnöke bármely termelőnek küld bérmentesen.

5. A kiállítási tárgyak legkésőbb október 5-ig Szentgyörgyi Lajoshoz, a kiállítási bizottság elnökéhez küldendő Kolozsvárra.

A nyers gyümölcsök, vagy a megromlás veszélyének kitétt kertészeti és konyhakertészeti termények október 5-ére küldendő be. Az élő növények azonban október 8-ig is elfogadtatnak.

6. Minden küldemény a legalkalmasabb módon, jól csomagolandó, ahhoz a kiállító nevét, lakhelyét, a kiállítási tárgy megnevezését, mennyiségét, súlyát és abban az esetben, ha a kiállítónak eladásra is áll abból rendelkezésre, az eladási árat is (kilonkint, hectoliterenként, darabonként) magában foglaló jegyzék is csatolandó.

Gyümölcsöknél, a mennyiben a termelő a fajt nem tudná megnevezni, a rendező bizottság fogja a kiállítás megnyilta előtt a fajokat meghatározni és a kiállított példányokon megjelölni.

A kiállítási tárgyak (gyümölcészet és kertészeti körébe tartozók) portmentesen szállítandók a kiállítási bizottság elnök címére (Szentgyörgyi Lajos, kül-magyar u. 66. sz.) A méhészeti tárgyak Turcsányi Gyula m.-egyl. alelnöknek címzendő, Kolozsvárt.

7. A nyers gyümölcsök kiállítására alkalmas tartályokról a bizottság gondoskodik.

8. A tárgyak csak bemutatásként állíthatnak ki.

A gyümölcsök és konyhakertészeti termények, a mennyiben a kiállító ki nem jelenti, hogy a tárgy visszaküldését követeli — a kiállítás bezárásával nyilvánosan el fognak árvereztetni s a befolyó összeg a Kertészeti Egyesület javára marad. Méhészeti tárgyakra vonatkozó ilyes engedmény az Erdélyrészi Méhészegyletet illeti.

A kiállító részéről a bejelentési iven s magán a tárgyan is megjelölendő, mely tárgyakat bocsát izlelésre, vagy csak bemutatásra.

A mely tárgyak visszaküldését követeli a kiállító, a kiáll. bizottság a kiállítás berekesztése után eszközli a visszaküldetést a kiállító költségére; vagy a kiállító rendelkezésére bocsátatik, mire nézve a kiállító a bejelentési iven nyilatkozni tartozik.

9. Térdíjt csak az a kiállító fizet, ki eladásra termel.

A térdij méterenkint 50 kr. *A Kertészeti Egyesület és Méhész-egylet alapító és rendes tagjai azonban térdíjt nem fizetnek.*

10. A kiállításon érdeemesítették részére oklevelek fognak kiadatni, még pedig:

- a) kitüntető,
- b) dicsérő,
- c) elősmerő.

11. Az oklevelek odaitélése a bíráló bizottság feladata lesz, melynek tagjait a Kertészeti és Méhészeti Egyesület választmánya fogja fölkérni.

A bíráló bizottság tagja, a mennyiben kiállító is volna, saját kiállitmánya bírálatánál nem működhetik.

12. A bíráló bizottság a kiállítás első napján végzi működését, úgy, hogy az odaitélt kitüntetések kihirdetése és kifüggesztése a kiállítás második napján már eszközölhető legyen.

13. Belépti díj az első napon 30 kr, a további napokon 10 kr.

Dr. Haller Károly,
a Kert. Egyesület elnöke.

Szentgyörgyi Lajos,
kiállítási elnök.

Turesányi Gyula,
a méhész-egylet alelnöke.

Dr. Nagy Mór,
a Kert. Egyesület II-od
titkára.

Váradai Albert,
kiállítási titkár.

Wieder József,
a méhész-egylet titkára.

Méhlegelő.

Tagadhatlan, hogy a méhészetre legfontosabb a jó méhlegelő. Hol kevés a mézelő növény s a méh elegendő táplálékot nem gyűjthet, kárba vészett ott minden; nem ér ott a jártasság, ismeret és tudomány egy fillért sem s lehet a kaptár bármilyen, biz az fittyet hányva minden körmönfont számítgatásnak, üresen marad — a méh éhen hal. Másként van az jó vidéken, bőségs mézlegelő mellett, mint pl. az áldott Alföldön, hol, egyebek között Jécsa községben, annyi a keretes kaptár, mint a lélekszám! (de nem Neiszeres.) Innen és sok hasonló községből özönlik a tömérdek méz a

közeli városokba. Bő mézforrásokból meríteni nem nagy tudomány, sőt ha a méhek kezelésében egyet-mást visszajára cselekszünk, se nagy baj, kiheveri azt a méh. Méltányoltam mindenkor a mézelő növények sokaságának fontosságát s hol alkalmam volt, megfigyeltem a növények mézelését és csodálva tapasztaltam, mily ellentétes viszonyok uralkodnak e téren.

Ehol van a vadrepceze (*sinapis arvensis*), mindenfelé olvastam és hallottam, hogy ez mily roppant mézelő növény, nyakra-főre dicsérve. Itt minálunk temérdek vadrepceze terem, ha a tavasz kissé nedveses, mindenfelé sárgálik, alig megismerni, mi van a földbe vetve s bármi szorgalmasan kutattam-kerestem méhet a vadrepceze virágján, sohse láttam. Éppen azt mondhatom az iharfáról, de még inkább a vadgesztenyéről. A vadgesztenye virágzása idején többfelé is eljárógattam, még a szomszéd megyékbe is. A legváltozatosabb talajokon is csak azt találtam, hogy volt virágjain dongó, darázs, pöször, vad méke és mindenféle más méznyalakodó s a fa egész környéke csak úgy zúgott tőlök, hanem a mi méheink közül egyetlen-egy sem volt a lakzínál. Ebből következtetőleg, mint méhészeknek, a vadgesztenyét pártolnunk semmi okunk sincsen, s kik azt a dúsan mézelő növények közé sorozzák, nem tévednek ugyan, mert a mézet a nagy zsongás eléggé elárulja, hanem az is igaz, hogy a méhre nézve nem mézelő s nála az akác sokkal többet ér. Annál hasznosabbnak találtam a méhészetre a sárgavirágu somkórót. Midőn ez idén az akác virágja teljesen elfagyott s ezen okon a hársfa sem igen virágzott, csupán a somkórón találtak annyi gyűjteni valót, hogy nyár közepén éhen nem haltak s némi keveset télire is gyűjthettek belőle. A somkórót némi gondozásban részeseíteni felette érdemes száraz réteken, köves területeken, szakadékok és partok oldalain, homokban vigan tenyész. Vetésének csak 2-ik évében virágzik. Némely lazább talajban a vetések között is elszaporodik s van olyan vidék, hol az akáczon kívül csupán a somkóró a méhek éltető legelője.

Helylyel-közzel azt is olvastam, hogy a «*sophora japonica*» másfélesei is mézelnének. A lehajló, szomorú *sophora* szép sárga virágjait különböző időben vizsgálgattam, hanem semmiféle mézet kutató bogarat rajta nem találtam s így méhet sem. Ugy látszik, hogy az ember elősegítette változványok virágai nem mézelnek.

A sophora fenti példáján kívül többféle akáczról van tudomásom, hogy jóformán semennyi mézet sem választanak ki. Udvaromban van az akác egy oly változványa, mely tavasztól őszig folyton virágzik, legtöbb virága van augusztusban, a virágfürt kissé kisebb, fehér színű, csekélyen verhenyes. Ha ez mézelné, a méh szünetlen terített asztalt találna; de éppen az a baj, hogy nagy ritkán döngicsél rajta egy-két méh. Hiába, a közönséges akácznak a méhekre nézve párja nincs, ha virágját baj éri, az esztendő ránk nézve elveszett, mint pl. tavaly és az idén. Az akácznak felette hasznos volta mindinkább kiviláglik; így pl. oly takarmányszük esztendőben, mint ez idén is Európa nagy részében van, az akác megbecsülhetetlen lombtakarmányt ad, tápláló értékére nézve bármely szénával vetekedik. Lombjának szedése könnyebb, mint bármely más fáié. Beh nagyon reánk férne oly értelmű kormányrendelet, mint az 1799-iki, melyben a vármegyék felszólítottak akác és hársfák ültetésére; reméljük azonban, hogy tevékeny egyeletünk, a méhészet ügyét is áldásthózoán istápoló jeles ministereinknél az akác-, hárs- és sophora-fáknak a községek közelében való ültetését (a mező-rendőri törvényjavaslatban) kérelmezni fogja.

Különös jelenség, hogy az idei kedvezőtlen viszonyok között a méheket a szerb tövis (*Xanthium spin.*) virágjain is észleltem; ezen gyom nálunk igen ritka, mert gondosan irtják s így meg nem állapíthattam, gyűjtene-e a méh valami tetemesebb mennyiségű mézet belőle. Sok virágot látogat a méh, de úgy látszik oly csekély eredménnyel, hogy készletet már nem gyűjthet. A mi vidékünkön említésre méltó: 1. A gyümölcsfa- virágzás, 2. az akác, 3. a hárs- és somkóró és 4. végül a tisztessű virágzása; az említetteken kívül másféle mézet még itt nem láttam.

Nagy Iván.

A méhlokokról.

II.

Megtörténik, hogy a megszökött méhcsalád oly faoduban üt tanyát, melynek nyílása az odu felső részén van — és ez leggyakoribb is, — tehát a röplyuk a természettől felül van alkalmazva. Sajnálni fogják kedves olvasóim, hogy ezen család a téli nagy hidegben el fog pusztulni, mert felső nyílással a felfelé szálló meleg

mind kimegyen. Megnyugtathatom jószívü olvasóimat, hogy ha elég mézet gyűjthettek be, kevésbé lesz rosszabbul dolguk, mint alsó rönnyilással. Ismerik a természet törvényeit, alkalmazkodnak hozzá. Másképp rendezik az építést, a mézelraktározást es a téli fészket, mint alsó nyilással bíró méhlokokban s ezzel segitenek a bajon.

Függőleg épitenek most is és dolgozósejtekkel kezdik, ép oly módon épitenek, mint a kúpos kasokban. A herelépek itt is hátul és az alj felé lesznek elhelyezve, annyi különbséggel, hogy itt a dolgozó lépek a nyílás felőli oldalon, nem pedig a középben nyulnak lennebb. De a téli fészekfoglalás itt másképpen történik s éppen azért a mézelraktározás is. A méz elraktározását a hátsó lépeken kezdik és az alsókon folytatják felfelé haladva. A mennyiben a méz mennyisége nem engedné, hogy a fészken kívül minden sejt mézzel töltsék, annyiban a léphegyeken kezdve felfelé kezdik hordani őszfelé a mézet közvetlen a fészek körül, a mely a röplyuk előtt foglal helyet. Ha felső nyilással a lépek alján foglalt volna helyet, oly módon, mint alsó nyilásu kúpos kasban, bizonyára sokat szenvednének, de elegendő mézzel még sem pusztulnának el, a veszedelem csak akkor állana be, ha alól is nyílás lenne s ezáltal lég-huzam. Az ilyen lakást egyáltalán nem foglalják el a méhek és a véletlen támadó alsó kisebb nyílást becsinálják a nyár folytán. Felső nyilással a teelő csomó a nyílás előtt foglalván helyet, a betóluló külső levegő hatását annyira szabályozza, hogy a légforgás a kúpos kaséhoz hasonló. A külső levegő a nyíláson betólulva, egyenest az előtte álló méhcsomóra igyekszik omlani, ugyde az ott levő, a melegség hatásánál fogva szétterjeszkedő levegő visszanyomja és ott helyet nem kap, míg ő maga is a keskeny nyíláson a vele szembe jövő levegővel megküzdve, a nyílás felső részén ki nem mehet. De ekkor sem közvetlen a külső levegő megyen az ellilant meleg helyébe. A faodu egész belső levegője zárva minden oldalon a külsőtől; a fa természetes melege által is, de a méhcsomóból szétsugárzó meleg által is mérsékelve, melegebb s így könnyebb a kívülről benyomulónál. Míg ezen levegő ki nem megyen, természetes, hogy a külső helyet nem foglalhat a fa odvában, ekkor is, mint legsúlyosabb levegő, a zárt helyiség legalsó helyein foglalhat helyet. Tehát a mily mértékben nyomul ki a nyílás felső részén a romlott levegő, oly mértékben nyomul be az alsó részen a külső,

de vele szemben áll a faodu egész belsejében a melegebb levegő; saját súlyánál fogva kénytelen a nyílás felőli oldalon lesülyedni a fenékre, a hol vékony rétegbe szétterjed, felemelvén a melegebb légréteget a csomó felé, ez pedig a csomóból ellillant levegő helyébe nyomul fel a csomóba. Ez alatt az előbb kívülről bejött hideg légréteg, a fa természetes melegétől és a méhcsomó meleg sugaraitól mérsékelve, ujabban emelkedik fel, nyomatva a kívülről leszálló ujjabb légréteg által. Így megyen a körforgás és az egészséges légcseré, a nélkül, hogy veszedelmes léghezam támadhatna. Míg alsó nyílással közvetlen a hideg légréteg nyomul a csomóban fel, addig felső nyílással már mérséklődött levegő; a meleg sugarak lefelé itt inkább megnyulnak, mint a kúpos kasban alsó nyílással, természetes, a tojásdad csomó lefelé nyultabb is lehet, mint amott. A csomó ezen alulról védett helyen éppen nincsen gátolva, hogy a mézüritéssel lefelé haladhasson, fokozatosan a fiasítás-szaporitással és a tavasz közeledtével.

A méhlikás bármely részén legyen is a nyílás, mindég a távolabbi részeket igyekeznek előbb mézzel megtölteni és a nyílás közelében igyekeznek a dolgozó sejték építését végezni és ott helyet foglalni téli csomójukkal. Vajjon miért az építés és raktározás ilyen rendezés, midőn melegfejlesztés, helyes légforgás tekintetében nem mindenféle lakással kénytelenek így tenni? Már oly lakásokban, melyeknek röpnilyása a kaptár- vagy kasoldal közepén volna, éppen nem kénytelenek, s mégis itt is úgy járnak el, hogy a rendezésben a röplyukhoz alkalmazkodnak. Ez semmi sem egyéb, mint védelmi szempont.

Vagyonukat öntudatosan biztosítani akarják a röplyukon betörhető ellenségtől, mert tudják, hogy ettől függ életük, jövő nemzedékük fenntarthatása. Ha a fészekfoglalás nem úgy volna, hogy a nyíláson behatólló ellenség csak a csomón keresztül juthatna a mézhez, télen, midőn a röpnilyás védtelen áll, minden nehézség nélkül jutna a mézhez és semmisitené meg az egész méhcsaládot. De még a nyári és őszi ellenségek is könnyebben diadalmaskodhatnának, ha nem az egész tömegben kellene áthatolnunk az elraktározott mézhez. Különbén ezen életszükségletből származó védelmi intézkedést mindazon állatoknál észlelhetjük, melyek kénytelenek megélhetésükre élelmet raktározni el.

A fennebbitől látható, hogy a méhek, bármily szerkezetű kaptárban, a téli fészekfoglalással a megadott röpnilyáshoz alkalmazkodnak, első tekintetben védelmi szempontból, és csak ezen védelmi szempont után jön a téli élelem olyszerű elhelyezése, hogy melegejlesztési és élelmezési tekintetben is biztosítva legyenek a zord télen. A méhlikás bármelyik részén legyen is a röpnilyás, a méhek biztosítani igyekeznek magukat az ellenség és a tél befolyása ellen és a valamire való család biztosítja is, de a tapasztalatlanabb méhészek közül nehogy azon véleményben legyen valaki, hogy a méhek jólétére tehát mindegy, a röpnilyás akár hol álljon. Míg felső nyílással, a méhcsomó felső elhelyezkedéséért, a vízlecsapódás részben közvetlen a méhcsomó felső rétegén van, az alsó nyílású kupos kasokban a méhcsomó száraz levegőben van, a szükséges vizet a kup körül eső oldalokról minden baj nélkül szedi, amazok bár nyirokban vannak, vizet mégis alig kapnak, mert rövid levén kifelé a vízzel telített levegő útja, a teljes lecsapódás a lakáson kívül történik. Míg alsó nyílással maguk alatt megüresített lépeket hagynak, az esetleges megromlásnak vagy romboló ellenségnek, — a felettük álló mézet, a felszálló meleg gőzzel: a mindig párolgó szén- és hangyasavval, jó karban tartják; addig felső nyílással az alatt álló mézes lépekre a mérséklődött, de híves levegő kevés nyirkával vékony penészt von s az esetleg fedetlen mézet és virágpport megrontja. Míg alsó nyílással az odahagyott üres lépekben tehet ugyan kárt az egér és moly, de fennebb a méz és a lép többi részei biztosítva vannak, addig felső nyílással az egész léptömeg veszélyeztetve van, mert a méz utáni alább huzódásukban az üresen hagyott lépekhez, a nyíláson, könnyen befér az egér, de különösen a tavaszi időben a molypille, melynek kukacjai a felszálló melegben kényelmesen tenyészvén, kötésekből összerágván a lépeket, bezuhannak. Tehát a védelmi szempont még sem oly tökéletes, mint alulról.

Mindkettőnél rosszabb a középnilyás, különösen, ha a nyílás által 2 részre osztott s így a felső osztályúvá vált rész nem akkora, hogy télire elegendő eleséget helyezzenek el benne. Ezen lakás egyiknek előnyével sem bír, de a hátrányokat egyesíti magában. A téli fészket itt is a röpnilyás közelében foglalják el, de már innen a teljesen alájuk kerekedett hideg miatt — még levén felfelé

a légkeringés, mint az alsó nyílású kupos kasban — ép úgy, mint alsó nyílással, felfelé haladnak. Midőn felül a méz elfogyott, az alájuk került hideggel el van vágva az ut lefelé és az alsó mézraktár daczára éhen kell pusztulniok. Itt a légforgás az alsó nyílású kupos kaséhoz hasonló. Ilyen esetben, ha bár egyetlen mézeslép szolgálna hidul az alsó raktárhoz, meg volnának mentve, mert csomóbontás nélkül azon táplálkozva, lassan az alsó raktárra szállnának.

Szint ilyen rossz azon lakás, melynek röpnnyilása ugyan az aljon van, de jobbra és balra igen megnyulik a belüreg. A téli fészket a röpnnyilás előtt foglalják ugyan, de a mézfogyasztással a tél folytán az egyik oldal felé huzódnak. Az ilyen lakásban a hidegtől szenvednek igen sokat. A légforgás a méhcsomó felől huzódva, az ellenkező oldal felé történik, a kaptárban levő levegő kihülésének igen nagy tere van oldal felé; a meleg levegő meg sem áll a csomó felett, hanem gyorsan huzódik az ellenkező oldal felé; vizlecsapódása ott történik, a hol megrontja a lépeket és a méhek italaúl még sem szolgálhat. Ha történetesen egyik oldalról elfogy az élelem, a tuloldaloni raktár daczára éhen vesznek, mert a megürített lépeken át nem mennek, de a csomó megbontása nélkül át sem mehetnek, a mi tél idején biztos halál.

Nem sokkal áll előbb az alacsony, de hátranyult kaptár.

A légkeringés itt hátrafelé irányul, míg hátul kihülve lesülyed a kívülről jövő légréteg felé és ott szétterülve, kifelé törekvő útjában a csomóban igyekvő küllevegő által részben felkapatva, újból a méhcsomóba jut. A hátsó lépek rendesen vizcsapadékokkal meg-
rakva, egész hómezőben vannak, míg elől a méhek vízhiányban szenvednek. Itt szintén azon baj adja elő magát, mint az előbbi kaptárban, t. i. ha a csomó felett elfogyott az élelem, csomóbontás nélkül hátrább nem huzódhatnak, a mi tél idején biztos halál. Ennél még rosszabb, ha a kaptár még magas is, mert ekkor roppant hideget kell kiállaniok.

Az itt elmondottak mind a szabad természetből, tehát a méhek természetes életéből vannak véve. Itt-ott kisebb eltérések lehetnek, valami előre nem látott okból, de a kik megfigyelték a méheket a maguk szabadságukban: a nagy természetben, igazat adnak nekem. Az elmondottakból vehették észre igen tisztelt olvasóim, hogy

a szabad természetben előállható méhcsalád telelő csomója és további fejlődési kellékei szabják meg egy jó kaptár alakját, belső térfogatanak arányát, belső berendezését. A kaptáryanag jóságáról itt nem szólok, mivel még a laikus is igen könnyen megválaszthatja. Annyit megemlítek, hogy a lehető legrosszabb melegvezető legyen, mely télen és nyáron egyaránt megteszi a hasznos szolgálatot.

A kupos kas készítését nem vehetem mesterkéltn eljárásnak, hanem a természet ellesése eredményének, ahhoz alkalmazkodásnak. Egészen másképp áll a dolog az ingószervezetű méh lakásokkal. Itt az emberi mesterkélttség lép előtérbe, melyhez a méheket idomitani akarja és a természet törvényeit szabad nyilvánulásaiban megakadályozni. Hát bizony ezen szabályok, ép úgy, mint az emberi társadalom törvényeit szabályozó apró rendeletek, folytonosan egymásba ütköznek s hol itt, hol amott megboszulják magukat. Mint-hogy a kupos kasokat nem az emberi mesterkélttség készítette az emberrel és idomitotta hozzá a méhek munkásságát, nem az ember szabta meg a család- és faji fentartásra szükséges lépmennyiség építését, hanem ellesve a méhek szabad fejlődését, építette a legalkalmasabb lakásokat; ezen kupos kas a legtermészetesebbnek mondható.

Egy közönséges kupos kas belső magassága vagyis mélység 50 cmtr, aljátméréje 30 cmre tehető, középszámitással. Ürtartai máról pontos méretet nem lehet venni, de középszámitással 4080 —5712 □ cm. lépmennyiséget tartalmaz. (Ezen számitásnál a lépfelület csak egyik oldala [lapja] jön tekintetbe.) Ezen lépmennyiség új anyával, szintén egy éves, jó erőben levő anyával kedvező időben mind dolgozó sejtekkel épül, de már ennél többet nagyobb térben sem épít a család, míg heresejteket is nem épített. Minthogy a herék szaporítása csak másodrendű dolog, és megosztási szándéknak bármily kevés herelép megfelel, mind a családfentartási, mind több családalkotási tekintetben a dolgozó sejtek fennebbi mennyisége teljesen megfelel, és csak ez jöhet számitásba. Mindazon kupos kasok, melyek terjedelemben jóval nagyobbak a fennebbi ürtartalomnál, már egy családhoz szükséges munkaerőn nyáron át is több erőt képesek lekötöni és felemészteni: a faji szaporulatra vagyis a rajoztatásra hátrányosak. És ezen hátrányt mézelési tekintetben sem hozzák helyre, mett építkezésük többnyire herelépekre

terjed és mézüiknek tekintélyes részét pazarolják a szükségtelen herefiásításra s kötik le munkacrejük jó részét ezek ápolására. Minthogy természetes uton ebben sem képződik nagyobb telelő csomó, mint az előbbi méretű, de mind dolgozó sejtű kasból, igen természetes, hogy a méhek nagyobb ürben többet szenvednek a téli hidegben és tavaszi fejlődésük jóval lassabban történik, mint az előbbiben.

Midőn haszonlesésünkben a méhek munkacrejét saját szükségüknek megfelelő mennyiségen felől ki akarjuk aknázni, a könnyebben kezelhetőség által szabad akarattjuknak némi részben urai kívánunk lenni, akkor is úgy kell intézkednünk, hogy természetüknek mentől megfelelőbb legyen, hogy mintegy szabad akarattjukból hajtsák a mi malmunkra a vizet. Minthogy a kúpos kas egy erős telelő család természetszerűleg alakult tojásdad csomójához van idomítva, a kaptár belső térfogatának aránya is ehez kell, hogy idomuljon. Egy kúpos kasból 10—14 országos méretű keretlépelt lehet kivágni; ezen lépmennyiség adja meg egy fejlődhető erős család számára építendő kaptár költőüregének térfogatát. Az országos méretű kaptárok ellen (a délmagyarországi és Bodor-kaptár) térfogat és aranyosság tekintetében 14 keretig nem is lehet kifogásunk. Itt a keretek kedvéért alak tekintetében el kellett, hogy üssön ugyan a kúpos kasból, de mind magasság, mind szélesség (s 14, egy-egy sorban 7 keretig a mélység tekintetében is) igyekszik az arányt helyrehozni. A mennyiben magasság tekintetében nem üti az 50 cmrt, a térfogat helyre van hozva a kúptól elüti felső \square -ben, a mennyiben az aljátmérő nem üti a 30 cmrt az oldalak felé — mert csak 25 cm — annyiban a tovább rugó szögletekben pótolva van. Egyáltalában, a mennyiben lehetséges volt, keretes rendszerrel, a kúpos kasok aránya a természetes telelő csomónak megfelelőleg helyre van állítva s térfogat tekintetében teljesen ugyanaz. A mi a 14 félkereten túl van, az már az emberi kapzsiság rovására van; sem faji, sem családi fentartás tekintetében a méhek életére kedvező befolyással nincsen. Ezen állításomat lássuk kissé megvilágítva.

A legjobb anya petézési képessége sem terjed tovább 20 keretnél, de ez már igen magas és hamar kimeríti az anyát. Rendes számitással! 3 heti időtartam alatt egy jó erőben levő anya petező képességét csak 14 keretig tehetjük. A mi népet ezen 14 keret

fiasítás ápolására és fokozatosan a nyár folytán a téli készlet ellátásra leköt, a családnak csak azon munkaerőre van szüksége. Azon felüli nép új család alkotásra van hivatva. Mig ez bekövetkeznék, napról-napra mind több nép van tétlenségre, t. i. teljes nyugalomra szorítva. Tudjuk, hogy a méhállománynak legnagyobb részét a munka emészti meg időnap előtt. Tehát egy megosztásra törekvő családnak teljesen szüksége, de még joga is van az alkotandó család jövőjéért a nyugalomra. Így nő meg gyorsan méhállománya s azon pihent család tudja igazi szorgalommal értékesíteni munkakedvét a jövő nemzedék számára. Az ilyen családnak anyja nincs kimerülve a tulpetézással s minden bizonynyal hasznára válik az új családnak. A hol 14 kereten felül mind mézelési, mind fiasítás tekintetében használjuk fel a családot, a méhek életére romboló hatása. A 14 kereten felüli munkaerőt azonnal foglalkoztatjuk, részint bel-, részint külmunkára, s így erejüket hamar kimerítjük. Mig egy része a nagyobbított munkatéren fiasítás, ápolás és építésben meríti ki munka-erejét, egy jó nagy rész a reá utalt külmunkában rohamosan apad az alakítandó család rovására. Tehát a nagyobbított téren nemcsak hogy későbbre éri el a rajzóképes számot, ha egyáltalán el is éri, de az anyát is tulpetezésre kényszerítve, kimeríti és a több fiasítás számára és egyáltalán a lépek mennyiségére kénytelen több munkást visszatartani. A több munkás visszatartása ugyan nem esik az első raj népességének rovására, mert ezzel mindig a termékeny anya petézési képességének megfelelő mennyiség megyen, de igen a kivonulási idő rovására. De a késleltetés nemcsak a kivonult családra, de a visszamaradt anyátlan családra is káros: későbbre jut termékeny anyához s ezzel együtt a család jólétére munkássága megbénítva és a kedvező időtől hátra vetve. Hanem a rajzásra törekvő családok rendszeren a méhész számitatlanságán túljárnak. Hiában az üres tér az építésre, hiában a keretek léppel, a munkát beszünteti; nem is mézel, nem is fiasít tovább, hanem az anyát korlátolt mennyiségű lépre zárja, s teljes erejéből a rajzásra készül.

Ha mi a tulterjeszkedéssel több munkaerőt felemésztünk, rövid idő alatt — a mi bizonyos — a szaporulatot késleltetjük, az anyát a helyre pótlással, tulpetézással gyengítjük az alkotandó család rovására, a megosztást (rajzás) hátravetjük s félig már a munkában

kimerült családot nyerünk, még sem lehet annyi eredménye, mintha a maga idejében két ifju család pihent erővel fog munkához és 2 jó anya teljes erejével működik az erőteljes család fenntartására. Ám lássák azok a méhészek, kik múrajkészítési szándékkal 20—22 kereten foglaltatnak tért és szükségtelen herelép-építéssel vesződve dolgoztatják agyon a munkás nép jó részét. Én 16 kereten tul teljesen pihenni hagyom a leendő rajnépet, mert tudom, hogy pihenő néppel hamarabb készen lesz a rajzásra, mert tudom, hogy 14 kereten annyi fiasítást állit elő rövid időn, a mennyiből 2 erőteljes raj telik az anyakas veszélyeztetése nélkül, mert nem vesztegetem el a derék munkásokat nagyobbított téren oknélküli munkában. Ha pedig múrajt készitek, midőn már a rajzásra készen áll, a 14 keret elszedésével oly gazdag rajt kapok, a mely még felesleges mézet is szerez be bőven, a megürített kas pedig összes kijáróival — melyek jórészen pihent erők — 1 hét alatt, hacsak az idő kedvezett, teljesen kiépitik a 14 keretet, még pedig dolgozó sejtekkel. A megmaradt 2 keret fiasítás pótolja a munkában elhullottakat, míg az új nemzedék nagyobb számmal jöhet elő.

Itt nem akarok vitatásába bocsátkozni, hogy méznyerés tekintetében a rajoztató, vagy pedig a mézeltetési rendszer előnyösebb-e? Az vidékenként különböző. A vidéki mézelési viszonyok szerint a méhek munkássága is változik, t. i. a vidék sajátosságait felismerve alkalmazkodnak. Annyit mondhatok, hogy nálunk 10 évből 9-ben bizonyosan a rajoztató rendszer előnyösebb.

Akár múrajkészítés, akár méznyerés tekintetében használjuk fel a 14 kereten kívül eső tért, a végeredmény méznyerés. Csak azt kell megvizsgálnunk: hogy előnyösebb? A szegény méhecske, akár felül, akár alól, akár hátul legyen a mézür, alkalmas időben mézel belé, mert alkalmazkodni tud a helyi viszonyokhoz; de a kényszerítő okok különbözők lévén, különböző eredménnyel. A mézeltetés emberi célokra a méheknek azon igyekezetén alapulhat, melylyel igyekeznek magukat és jövő nemzedéküket a tél ellen, egyáltalán azon időszakkal szemben biztosítani, midőn a természetben mézet nem kaphatnak. Ezen igyekezetük szükség szerint többre nem terjedhetne, mint a mennyit legnagyobbra terjedhető költőürekekben összehalmozhatnak. De hogy az emberben rejlő kapzsiság az állatokkal s így a méhvel is közös, erről számos vizsgálatás

meggyőz. Ezen kapzsiságból kifolyólag a költőüren kívül eső tért is szívesen felhasználják mézraktáru. Mikor fajfenntartás s ebből új család alakítás lép előtérbe s ebből kifolyólag az egész költőürt fiasításnak használják fel, mikor kilátásuk van, hogy a téli készletet még jól beszerezhetik, kedvező időjárással nagy előszeretettel raktározzák a mézet akár felső, akár alsó, akár hátsó mézűrbe. De hogy nem mind egyenlő eredménnyel, az már bizonyos. Az is bizonyos, hogy a méhészt sokszor cserben hagyják mézeltetési szándékában akkor, a mikor a természetben nincs mézhiány, t. i. a rajzásra készüléssel. A méz elraktározása a mézűrben csak ideiglenes természetű és inkább csak előrelátásból történik, kitetszik a természetben fejlődő méz csökkenésével, a rajzási időszak elmúltával. A rajzási időszak alatt folytatott munkát rögtön megváltoztatják. Addig ugyanis, hogy a jövő nemzedékhez és oszló családokhoz szükséges fiasítást a költőtérről össze ne szorítsák, a mézűrbe és a legfélrebb eső helyekre hordták a mézet. A mézelés csökkenésével pedig, a mint a kaptár berendezéséről tudomására jutnak, hogy a mézraktáru használt kaptárrészletek téli fészekül sem előbb, sem utóbb nem szolgálhatnak, a méz elraktározása ott megszűnik. Ezen túl a költőür hátsó sorait hátulról elé felé, felülről lefelé haladva, fokozatosan a fiasítás kis térre szorításával megtöltik mézzel. Ilyenkor hiába való a méhésznek minden igyekezete, míg a költőtér alsó sorát is annyira nem látták el mézzel, hogy csak 3—4 kereten van fiasítás a röplyuk felől, ilyen irányu munkájukból ki nem téríti. Ha csak itt biztosították magukat, úgy hordanak újból a mézűrbe. Ha pedig a természetben nagy mértékben megapadt a mézfejlés, a mézűrben elraktározott mézet is le vagy elé hordják a költőürbe, magukat biztosítandók. De sőt ha annyira szűken telik a szabad természetben, még a költőür here-, oldal- vagy hátsó lépeiből is a téli fészek felé hordják a mézet. A méhek ilyen eljárásáról minden vizsgálódó meggyőződhetik. Azok bizony a mi kedvünkért semmit sem tesznek!

Ha méhcink munkásságát előnyösen akarjuk kiaknázni, kifejezhetem magam így: szándékunk felől teljesen tévedésben kell tartanunk, úgy, hogy eljárásunk teljesen természeti hivatásuknak megfelelő legyen, minden intézkedésünk kizárólag csak saját céljainkra láttassék előnyösen.

Csiki János.

A viaszhamisításról.*

Gyakran találunk *stearin*, paraffin, vagy szurokkal vegyített viaszot. A stearinnal történt hamisításra reájöhetünk, ha 10 rész viaszot 12 rész chloroformba feloldunk s azután 350 rész desztilalt mésvizet öntünk hozzá; jól összerázzuk s hagyjuk pihenni. Ha stearinnal volt vegyítve a viasz: puha, szemcsés üledék származik, t. i. mész-szappan.

Ha *szurokra* vizsgálunk, vegyünk 3 gramm viaszot, oldjuk föl 12 annyi chloroformba, adjunk hozzá 200 grammnyi mésvizet s a vegyítéket jól rázzuk össze.

A tiszta viaszból tiszta folyadékot nyerünk, míg ha szurokkal van vegyítve, zavaros, sárgás-barna váladékot kapunk s a felületen sárgás-barna szurok-foltokat látunk uszkálni.

A *paraffin* jelenlétét kimutathatjuk, ha galambtojás nagyságu viaszdarabot 8-szoros mennyiségü (suly szerint) füstölgő kénsavanyban olvadásig melegítünk; az ekként nyert setét-barna folyadék vízzel vegyithető. Ha a viasz paraffint tartalmaz, az meleg állapotban a felületen uszkál, meghülés után pedig megkeményedik.

Sokszor találunk *japáni viasszal* vegyített viaszt. Ennek jelenlétét kimutathatjuk salétromsavval; de egyszerűbb eljárás, ha tömör kaliluggal főzzük a megvizsgálandó viaszot. A tiszta viasz nem vegyül a kaliluggal, hanem kihülés után kiválik és a lug tisztán visszamarad, míg a japáni viaszt a lug feloldja s a luginál könnyen kimutatható a vegyítés aránya is.

A japáni viasz a borax-oldatban is feloldódik s opalszinü folyadékot ad, míg a viasz változatlan marad a borax-oldatban — tehát ezen az uton is könnyen reá jöhetünk a hamisításra. E kísérletnél másfél rész boraxhoz 20 rész vizet kell vennünk s ebben olvasszuk fel a vizsgálat alá vett viaszot.

Megtörténik e kísérletnél, hogy a viaszfelület alatt vastag, pépszerű folyadék marad; ez annak a jele, hogy igen sok japáni viasz volt a kísérlet alá vett viaszban.

Eme kísérletek után ha megmérjük a visszamaradt és változatlan viasz sulyát, — a hiány mutatni fogja az arányt, melyben a hamisítás történt.

Dr. R. F. J.

* Lásd az erre vonatkozó előbbi közleményt a „M. K.” február havi füzetében.

Dömötör László méhészeti kalauza.

Egy füzetkét bocsájtott közre Dömötör László volt méhészeti vándortanító, melynek egyes tételre szükségesnek tartom e helyütt is véleményemet kinyilvánítani.

Már 1885. évi február havában közölte volt Dömötör, hogy a népet meg lehet tanítani a kupos kasokkal is méhészkedni okszerűen. A «M. M.» hasábjain megjelent cikkében az okszerű kezelést aként adta elő, hogy nem kell a kupos kasbeli méheket méznyérés céljából lekénezeni, sőt ellenkezőleg meg kell hagyni mind, csak a méznek felét kell a kasok kupjájig kiszedni, az üreget aztán ajánlotta, hogy ki kell száraz mohával a hideg ellen tömni. Akkor észrevételeit nyilvánította e tanra Csik János aradi derék méhésztárs, megczáfolva Dömötör állításait. Felsorolta annak minden veszedelmét, t. i. az egereket, a melyek befészkelik magokat, a kiraboltatást, az anya megsértésének esélyeit. A leglényegesebb romlást azonban nem említette, azt t. i., hogy azzal a szerencsétlen mivelettel teljesen tönkre van téve az a méhcsalád, mint tenyészcsalád, mert soha sem leend rajzóképes, miután tavaszkor mind hereléppel építi tele a kuptól kezdve az üres tért s az anya tele petézi s lesz annyi here, a mely kiéli az egész eleséget, hogyan rajozzék aztán?

Dömötör urnak ez a módszere nem alkalmazható gyakorlatilag az alföldön sem, bércezes hazánkban pedig éppenséggel nem szabad a meghagyandó kupos kasok mézét megsérteni sem, mert menthetlenül kirabolnák a méhek. Nálunk tehát nem elvenni, hanem méhet kell a meghagyandókhöz adni. Dobolás nélkül pedig (szabad dobolás) képzelnem sem lehet előnyös okszerű kezelést. Azt is leírta D. ur, hogyan hajtsuk végre a dobolást, hogy kell az üres kast a kidobolandóra ráborítani s lepedővel körül kötni, s meddig kell dobolni és végre, hogyan lehet megtudni, hogy telment-e az anya is az üres kasba a népével? «És ha nem sikerült a dobolás, vissza kell a méheket az anyakasba tenni s máskor kell a dobolást ismételni!» Hát ha akkor sem sikerül? Erre vártunk feleletet.

A múlt évben ismét közzétette D. ur eljárását először az «Erdélyi Gazda» egy számában és belefoglalta Kalauzába is (36 oldal). 49. oldalon ismét erre a tárgyra térve, azt mondja: «A közösleges kasokkal való méhészkedést itt elmondtam volt; bebizo-

nyitottam, hogy azokkal is lehet okszerűen méhészkedni. Megmutattam, hogy a fölösleges mézet kivagdoshatjuk a kasból, a nélkül, hogy a méheket lefojtani vagy csak elkábitani is kellene.»

A 46. oldalon pedig a törzsek felerősítését, egyenlősítését speculativ-etetés alkalmával ajánlja, hogy a gyengékkel az erősek helyeit meg kell cserélni, szép meleg időben d. e. s az által az erősek kijáró népe mind a megszokott előbbi helyére megy, az oda tett gyenge törzsek annyival erősödnek. De mindjárt utána teszi, hogy vigyázni kell, s ha látjuk, hogy a méhek ölik egymást, vissza kell cserélni, mert megölik a gyengének anyját. Miért ajánlja tehát a cserét? midőn az öldöklés kívül látható, akkor már késő a visszacserélés, mert belől már veszve van az anya. Ezt az eljárást azonban egyáltalán nem ajánlom senkinek, főleg Erdély részeiben; veszélylyel jár az az alföldön is.

Az első rajt pedig, midőn befogatott, erősen ajánlja lelocsolni, hogy jó lucskosok legyenek, azután le kell ütni egy lepedőre és az anyát a mászkáló lucskos méhek közül kifogni, s ha öreg, megölni tanácsolja. Ha pedig erőteljes, tartalék-rajt kell vele csinálni, mert meghagyni nem való szerinte. A raj pedig megárvulva visszamegy az anyakasba s kijön 9-ed napra fiatal anyával.

Hogy 9 nap alatt mennyit dolgozott volna és hogy az az öreg anyás raj biztosabb s legalább őszig mindig meghagyható, azt nem veszi szerző figyelembe, hanem lelocsolással kinezva, vissza kényszeríti a rajat, hogy 9 nap múlva jőjjön ki fiatal, terméketlen anyával és a »szándékosan visszamaradt másodraj népivel.« Hol van ez megírva, hogy szándékosan csak egy röpképes méh is elmaradjon az öreg anya kíséretéből? És ellent is mond maga szerző, mert csak egy rajt ajánl és itt mégis kierőszakolja a másodrajt is. Hát ez nem következetesség s nem helyes eljárás. Hátha a pázásban baj éri az anyát, mit nyert akkor, a ki ezt a tanácsot követte?

Még ezzel sem elégszik meg D. ur; hanem elteszi helyéről is az anyakast, sőt föl is támasztja az alját éjjelre, hogy megzúpuljanak, elromoljanak az anyaálcák. Hát a méhfiasítás biztosítva van a megzúpulás ellen, általában pedig a tolvajméhek ellen, midőn minden kijárót, pár száz röpméhit is elveszti az anyakas a helycserélés által, amely néhány kijáró méh legalább vizet hordana a

többi, munkára képtelen fiatal méheknek és a folytonosan táplál-
landó álczáknak?

No hát ezen eljárást elítélem és főleg bérczes hazánkban nem
ajánlom senkinck. Azt tudja D. ur, hogy 9-ed napra jön a másod-
raj, de azt is tudnia kell, hogy azt az időt az anyák fejlődése veszi
igénybe, különben nem állithatná, hogy a P. ur kirajzolt kasában
is van anya.

A múrajkészítést pedig 4—5 nappal megelőzőleg — a termé-
szetes raj kijövetelét — ajánlja, ez az egészben szerintem helytelen
felfogás. Nem terjed ki szerző figyelme arra, hogy 1. már nagyon
elkészt dolog, hogy akkor csináljam a múrajt, midőn már 4—5
nap múlva a rajt befoghatom. 2. arra, hogy mire fordította az a
törzs a legjobb időt, mondjuk 18—20 napot, amíg a rajzási elő-
készületeket megtette, nevelt, ha tere volt — mert felteszem, hogy
D. urnál mindig is van, miután múltépről szintén sohasem szól —
8—10 ezer herét nevel s fejleszt a bölcsőkben 60—90 anyát.

Az okszerű méhésznek tehát önmaga iránti érdekében ha-
szonra kell méhcai munkaerejét felhasználni, meg kell a múrajt 18—20
nappal a rajzást megelőzőleg készítenie, meg kell ugyyszintén a dob-
rajt is annyival előbb készítenie. És a ki eszerint készíti meg, pl. a
dobraját paraszt kasból ugyanabba, az által elérte azt, hogy midőn a
szomszédnak kijött a természetes rajja, a dobraj tulajdonosa már
kivágta dobrajából a hereköltést s poczkot is tett dobraja alá, a
rajzást meggátlandó. Aki tehát a jelzett előnyös időszakot a mű-
és dobraj készítésére fel nem használja, az önmagát károsítja meg.

Mindazon okok, a mely miatt pedig D. ur a múrajkészítés
idejét oly későre halasztja, az figyelembe sem veendő, alaptalan
egyéni nézet, amely el is leend az okszerű méhészeti tábor körében
örökre feledve.

Mindezeket tudva, nem is csudálom, hogy Dömötör mint volt
méh. tanító felszólalt a Bodor-féle olcsó kaptárok ellen, holott tudnia
kell, hogy anélkül félszázad múlva sem fejlett volna méhészetünk
odáig, ahol ma van, valamint azt is, hogy 2 frtért nem lehet po-
lituros kaptárokat készíttetni. Amit pedig a keretek ellen felhozott,
az reá nézve egészen mindegy, mert ő, mint az okszerű méhészet-
nek nem barátja, nem is bajlódik vele, amint nem is tanította. A
nagy kereteket pártolta, az pedig kezdőknek nem való, a gya-

korlott méhészt pedig segít magán, midőn a törzs kellően megnepesedett annyira, hogy az alsó osztálybeli lépeket is birtokába veheti, leteszünk felülről egy költéses keretet s abban a pillanatban lehuzódnak s állandóan lenni is maradnak a méhek s velök az anya is.

Abend András.

A méhesből.

Még a rendes viszonyok között is megösmérhetjük a beteleltetésről, hogy mit tud a méhek kezelése körül a méhészt.

Az idén valóban nehéz vizsga elé megy; mert a rendetlen időjárás miatt sem kellő mennyiségű mézzel, sem pedig fiatal néppel nem rendelkezik; a mézgyűjtést akadályozta a hideg, esős idő; a nép szaporodását pedig a mézhiány és az augusztusi száraz, hűvös időjárás. Feleslegmézet csak a jó vidékek adtak, más helyeken ott, hol a méhészt kora tavasszal jó elsőrendű családok felett rendelkezett.

Ez okból, de szem előtt tartva azt is, hogy rendes viszonyok közt is a jó erős családokkal boldogulhatunk: most az ideje a magvetésnek, téli berendezésnek, hogy jövőben gazdagabb aratásunk lehessen.

A télire való berendezést én szeptember 10—15-én kezdem el és a következőleg végzem:

A legerősebb családot kiszedem és meggyőződöm anyás állapotáról. Ekkor legbelől, felül, olyan mézes lépet helyezek, mely részben üres és méze falazatlan, alája a röplyukhoz, teljesen üres lépet. Ezután a felső sorba hat, teljesen mézzel telt, keretet teszek, ügyelve, hogy a nem teljesen falazottak belől essenek s az ablak felé a tökéletesen falazottak. Az alsó sorba a röplyukhoz 2—3 egészen üres lép jön, mely téli fészkek az elhelyezkedésükre, azon kívül az ablak felé oly lépek jönnek, melyek felső szélén két újni méz is van. A többi felesleges mézet és lépet eltávolítva, az ablakot rendesen beteszem s esetleges nyílásait forgács, avagy papírral jól elzárom. Ennyiből áll a berendezés. A kaptár mézterének és az ablakajtó közti ürnek kitömését csak október utolsó hetében eszközölöm.

Hasonlólag járok el a többiekkel is, mindig az erősebbet véve elébb, mindaddig, míg oly családig nem jutok, melynek népe egy közönséges első raj népének meg nem felelő. Az ennél néptelenebbeket más néptelen családdal egyesítem, vagyis annyi népet adok hozzá, míg a kellő népességet eléri. Itt megjegyzem, hogy ez csak úgy adható oda, ha az erősítésre szánt családot megelőzőleg két nappal meganyátlanitottam. Két napi anyátlansága után, felosztva, több családot is erősíthetek ugyanabból. Tíz keretesnél kisebb családot nem czélszerű, de nem is tanácsos betelelni.

Falazott méz hiánya esetén szeptember első hetében még hordathatunk fel folyó mézet, de később semmi esetre sem tanácsos, mert falazatlan marad és télen megsavanyodva a családot elpusztítja.

Méznyerés szempontjából az idén egyesítés által 18—20 keretes családokat is rendezhetünk be, mert kettő egyesülve nem sokkal fogyaszt többet 2—3 kerettel, mint külön csak az egyik fogyasztott volna. Tehát nyerünk 4—5 keret mézet és még azt, hogy az ily család tavasszal a gyümölcsvirágzást mézelésre és nem szaporításra használja fel, s az akácvirágzásra olyan rajt ad, melyet mézelésre rendezhetünk be.

Zágoni Á. József.

Vegyesek.

— **Kiállításunk.** A jövő hóban rendezendő kiállításunkra ismételten is felhívjuk a t. méhésztársak, valamint a gyümölcsészet, kertészet és konyhakertészettel foglalkozók becses figyelmét.

A kiállítás október 8-án nyílik meg és 12-én záratik be.

Lapunk mai számában adjuk a programot, melynek külön postai szétküldése is folyamatban van.

A rendező bizottságok szakadatlan lázas munkában vannak. Ugy a kertészeti egyesület, mint a méhész-egylet mindent elkövetnek a kiállítás sikere érdekében s miután ugy a köz-

ponton, mint a vidéken, minden irányból nagy érdeklődés nyilvánul a kiállítás iránt, kétségtelen, hogy az fényesen sikerülni fog.

Felkérjük méhésztársainkat, a gyümölcsstermelőket, valamint a kertészettel és konyhakertészettel foglalkozókat, hogy minél többen jelentkezzenek mint kiállítók és bejelentéseiket a programban kitett idő alatt pontosan küldjék be s annak idején küldjék be a kiállítandó tárgyakat is.

— *A méhészeti kiállításra vonatkozólag* jelen számunk borítéklapján közlötteket ajánljuk a t. méhésztársak figyelmébe.

— *A kertészeti egyesület és a méhész-egylet* kiállítási bizottsága minden szerdán ülést tart. Ez ülések ép oly élénkek, mint a milyen látogatottak s rendszeren gyümölcs izlelővel is vannak egybekötve. A közelebb lefolyt ülésre *Weress* Ferencz nagynevű pomologusunk is küldött izlelőket.

— *A méhészeti kiállításra* már több bejelentés történt. A helybeliek közül *Gebhardt* Döme pénztárnokunk fog nagyban kiállítani s rajta kívül mülép gyárunk derék igazgatója *Csiky* J. János, a méhészeti telep gondnoka, *Hirschfeld* Sándor, *Zágoni* József, *Csiky* Lukács, *Kun* Mátyás, a fogházi iparüzlet, *Virág* J., *Bodor* Erzsi stb. Csak a helybeli bejelentések a 20-at meghaladják, ezen kívül a vidékről is történtek bejelentések, különösen a szamosujvári kör tagjai készülnek. Örülnénk ha valamennyi kör követné a szamosujváriak jó példáját.

— *A keret-méret kérdéséhez*, kiigazításul. A »Méhészeti Közöny« 4. szám, 96. lapján *Neumann* ur a valamennyi magyar méhészeti egyesület által legczélszerűbbnek elfogadott kaptár térfogatát kiszámította. Ezen számítás hibás, mert egy keret $17.5 \times 23 \times 35 = 1.40875$ dm.³-nyi léptérfogattal bir s így a legcsekélyebb számot, 30 keretet egy kaptárba számítva, egy kaptár léptérfogata 42.26 dm.³-nyi. Ha a kaptár egy-egy sorába 12 keretet teszünk (a mennyire többi között én is szoktam a sorokat kiegészíteni), a kaptár léptérfogata 50.71 dm.³-nyit teszen. Az ürtartalom ellenben $52.5 - 63$ dm.³ A mennyiben czikkiró számítása hibás, az abból vont következtetések sem lehetnek helyesek.

Nagy Iván.